

يك مکتوب از تهران

دانشمند محترم آقای ادیب طوسی مدیر نشریه دانشکده ادبیات تبریز

در شماره سوم و چهارم سال سوم نشریه دانشکده ادبیات تبریز مقاله مفیدی در تحت عنوان : « چند کتاب خطی مهم فارسی در گوشه‌ای از آسیای صغیر ، چاپ شده است که ما را بوجود چند تألیف نفیس آگاه می‌کند و ما باید از نویسنده اصل و مترجم آن بسبب این راهنمایی بسیار متشکر باشیم .

در باره مؤلف کتاب مکارم اخلاق آنچه بنظر نگارنده میرسد این است که خواجه امام استاد رضی الدین منشی الکلام ابو جعفر النیسابوری که در مقدمه نسخه مختصر کتاب مذکور صاحب تألیف اصلی شناخته شده و استاد الائمه رضی الدین نیشابوری که ذکروی در نصف اول از کتاب لباب الالباب تصنیف سدید الدین محمد عوفی (ص ۲۱۹ - ۲۲۸ آمده) و الشیخ الامام رضی الدین النیسابوری مذکور در مناظرات امام فخرالدین رازی (چاپ حیدر آباد ص ۲ و ۳ و ۵ و ۱۴ و ۲۰ و ۲۴ و ۳۴ و ۳۵ و ۳۶ و ۳۷ و ۳۸) با احتمال قوی يك شخص بیش نیستند و تراوی. نام وصفات و مشرب و ذوق و زمان و مکان در مدارك نامبرده یگانگی آن سه را تایید می کند .

رضی الدین نیشابوری چنانکه مرحوم علامه قزوینی در حواشی انتقادیه خود بر کتاب لباب الالباب (ص ۳۴۷-۳۴۸ نوشته اند) از مداحان منوک خانیه سمرقند قلیچ طمغاج خان ابراهیم بن الحسین (متوفی در حدود سنه ۶۰۰ هجری) و پسرش نصره الدین قلیچ ارسلان خان عثمان مقتول در سنه ۶۰۹ بوده است . عوفی در حق وی گوید که «صاحب قران عالم علم بود . . . و چون طبع لطیف او از استنباط دقایق معانی فقه و احکام و استخراج نکات نظرو حل اشکالات آن سآمتی آوردی گاه گاهی احماضی کردی و برای تشجید خاطر و تفکک طابع قصیده نظم کردی و

شعری پرداختی . . . هزار جان فداء طبیعی باد که اگر در مسایل خلاف نکته نویسد همه علما آنرا بر جان نویسند و اگر در لطایف اشعار تنوقی کند همه فضلا آنرا بردیده نهند . . . ، از منقولات عوفی معلوم میشود که رضی الدین نیشابوری از دانشمندان نیمه دوم قرن ششم بوده و در شعر و ادب و فقه و احکام و استخراج نکات نظر و حل اشکالات آن بمقام استادی و امامت رسیده و در ماورالنهر اقامت داشته و در ضمن کار اساسی خود بمدح ملوک عصر می پرداخته و بدین وسیله بخدمت آنان تقرب می جست و هنگام تألیف کتاب لباب الالباب (در حدود سال ۶۱۸) چون مؤلف از وی بصیغه ماضی نام می برد ظاهراً در حیات نبوده است .

در مناظرات امام فخرالدین رازی (۵۴۴ - ۶۰۶ هجری قمری) نام وی بصورت های «الرضی النیشابوری» و «الشیخ رضی الدین» و «الشیخ رضی النیشابوری» و «الشیخ الرضی» و «الرضی» و «الشیخ الامام» دیده میشود و رازی او را مردی «متسقیم الخاطر» و «دوراز» و «عوجاج» و «لکن» «تقیل الفهم کلیل الخاطر» ، محتاجاً الی الفکر الكثير فی تحصیل الکلام القلیل ، (ص ۲) دانسته و گوید مشهور بود که او مردی «محب العدل و الانصاف بعید عن الخبط و الاضطراب» است (ص ۳۷) . از رساله مذکور استنباط میشود که رازی در ربع اخیر قرن ششم در طول چند سال بتفاریق (ص ۳۴) در محضر علماء بخارا بارضی الدین نیشابوری در مسایل فقهی و کلامی و فلکی و فلسفی بحث و گفتگو کرده است و نیز از همان رساله برمیآید که رضی الدین محمد بن مسعود المسعودی بوده (۲۰ و ۲۲) و خود شاگردانی داشته که افضل و اجل آنها بنام نعمه الله کن (الدین) قزوینی (ص ۱۴) روزی نزد رازی رفته و با وی به بحث پرداخته است (ص ۱۴ - ۱۶) رازی با شرف الدین مسعودی استاد رضی الدین نیز چند بار در بخارا مناظره داشته است از جمله در سال ۵۸۲ که منجمان بوقوع طوفان بادی حکم کرده اسباب خوف و هراس همگان را فراهم آورده بودند (ص ۲۰) . رازی در این مجلس بر ضعف علم احکام نجوم دلایل نقلی و عقلی اقامه کرد و باشیوه معهود خود شرف الدین را مجاب

ساخت و رضی الدین را بستایش و تعظیم واداشت (۱)
 شرف الدین محمد بن مسعود المسعودی که ارتباط او با رضی الدین نیشابوری
 بوسیله این رساله ممتع بسیار مفید بر ما روشن میشود مؤلف کتاب الکفایة فی -
 علم الہیئة (عربی) و ترجمه فارسی آن بنام جهان دانش (چاپ طهران در سالنامه
 سال تحصیلی ۱۳۱۴ - ۱۳۱۵ دبیرستان پهلوی ص ۱) و رساله ای در معرفت عناصر
 و کائنات الجواست (حواشی تنمہ صوان الحکمه ص ۲۱۰ س ۱ - ۳) و بعید نمی
 نماید که شاگرد وی رضی الدین نیشابوری با وقوف بادب و فقه و فلسفه کتابی
 بفارسی در « محاسن سیر » بنام مکارم اخلاق کرده باشد - بهر حال جای شکر
 و مسرت است که نسخه مختصر آن کتاب مانند نسخه ها تألیف گران قدر نادر
 یا منحصر بفرد فارسی در ترکیه بجا مانده و نگارنده آرزو دارد چنانکه از وجود
 آن نسخه بوسیله نشریه دانشکده ادبیات تبریز خبر یافت با همت فضلاروزی نه
 بس دیر مؤده چاپ و انتشار آن را در همان گرامی نامه بخواند .

دکتر غلام حسین صدیقی
 استاد دانشگاه

از لطفیکه فاضل محترم آقای دکتر صدیقی استاد دانشگاه تهران نسبت
 بکارکنان این نشریه ابراز فرموده اند سپاسگزاریم و ضمناً از ایشان خواهش میکنیم که
 با ارسال مقالات فاضلانہ خود موجبات تشویق ما را فراهم فرمایند - برای چاپ کتاب
 فوق الذکر که اشاره فرموده اند امید است دانشکده ادبیات تبریز در آینده نزدیکی
 بتواند موجباتی فراهم کند که از عهده این خدمت برآید.

۱ - بگفته ابن الاثیر (کامل التواریخ در ضمن حوادث سال ۵۸۲ هجری قمری) منجمان
 قدماً و حدیثاً حکم کرده بودند که در ۲۹ جمادی الاخر کوکب خمره در برج میزان جمع
 شوند و با قران آنها طوفان باد پیش آید لکن این حکم صحت نداشت ...